

BEVEZETŐ A FORDULAT 28. SZÁMÁHOZ

Ha az emberek egy jelentős csoportjánál elérjük, hogy koherens módon gondolkodjanak [...] a valódi, őket körülvevő világról, az [...] jóval fontosabb és "eredetibb" esemény, mint amikor valamelyik filozófiai "génusz" rábukkan egy olyan igazságra, mely megmarad szűk embercsoportok birtokában [...] nem arról van szó, hogy eredendően új tudományos gondolkodásmóddal gazdagítsuk az egyes emberek életét, hanem arról, hogy egy meglévő cselekvési formát megújítsunk és "kritikussá" tegyünk.

Antonio Gramsci

Azt szokták mondani, hogy ami személyes, az politikai; a Fordulat 28. lapszámának pedig az az állítása, hogy ami pedagógia, az politika is. Ez a szám a kritikai pedagógia lehetőségeit járja körbe, és egyszerre szól a gyakorló tanároknak, a tágan vett pedagógia iránt érdeklődőknek, illetve azoknak, akik a fennálló kapitalista társadalmi rend megváltoztatásához keresnek eszközöket. A lapszám szerzői és szerkesztői nem csak azt gondolják, hogy a pedagógiát máshogy lehetne és kellene csinálni, hanem azt is, hogy minden pedagógiai viszony egyben politikai viszony is.

Kérdezhetnénk, hogy *kit érdekel a pedagógia?* De valójában *kit ne érintene a pedagógia?* A pedagógia kérdése nem lehet pusztán az oktatási rendszer ügye, mert mindannyiunk életét alapvetően formálják azok a hosszú évek, amiket oktatási intézményekben töltünk el. Ezért a pedagógia a köz ügye. A rendszerkritikus gondolkodásnak már csak azért is fontos a pedagógiával foglalkoznia, mert az iskola gondolataink, meggyőződéseink és értékeinknek alapvető forrása. Az uralkodó társadalmi rendet újratermelő oktatási rendszert viszont nem csak kritizálni lehet és kell, hanem megváltoztatni is. Nem

véletlen, hogy a történelem minden rendszerkritikus mozgalma elkezdte felépíteni a saját pedagógiai intézményeit, a munkásolvasköröktől a népfőiskolákon át a népi kollégiumokig. Ezek az intézmények azért is kulcsfontosságúak, mert ahogy a kapitalizmus ideológiáját sem egyik napról a másikra ültetik a fejünkbe, úgy belőle sem lehet kitanulni egy pillanat alatt, csak szisztematikus munkával lehet. Mivel a tágabb társadalmi rendszert nem lehet pusztán az oktatáson keresztül megváltoztatni, ezért az igazságos oktatásért dolgozó kezdeményezéseknek természetes szövetségesei lehetnek a kizsákmányolás-mentes társadalomért küzdő mozgalmak.

A pedagógia minden társadalmi változás szerves részét alkotja, és ahogyan azt a lapszámunkban újraközölt szövegében Antonio Gramsci írja, *a pedagógiai kapcsolatot azonban nem lehet sajátosan „iskolai” viszonylatra korlátozni*. A pedagógia alapelemei minden társadalmi érintkezésünkben ott vannak. Nem csak a tanteremben, hanem a vasárnapi ebéd feletti beszélgetésben, a védettségi igazolványokról való vitatkozásban és a Facebook-kommentelésben. Éppen ezért semmilyen mozgalmi építkezés nem tekinthet másodlagos ügyként a pedagógiára. Egyrészt, mert az oktatási rendszer nem a társadalomtól elválasztva, hanem abba szervesen beágyazva működik; másrészt mivel minden építkezés egyben egy pedagógiai folyamat is. Hiszen ki szeretne egy olyan mozgalomban részt venni, ahol nem világosak az elvárások, szigorúan hierarchikusak a viszonyok, ahol rossz a hangulat és ahol felülről dirigálnak lefelé? Jó eséllyel senki. Éppen ezért abból, amit a kritikai pedagógia az oktatás demokratikus és rendszerkritikus működéséről megfogalmaz, nem csak egy-egy pedagógiai kezdeményezés, hanem minden igazságos társadalomért küzdő mozgalom tanulhat.

A kritikai pedagógia nemcsak céljaiban különbözik a fennálló viszonyokat újratermelő oktatási rendszertől, hanem abban is, ahogy ezeket a célokat meg akarja valósítani. A demokratikus működést nem az eljövendő igazságos társadalom által elhozott értéknek tekinti, hanem egy olyan modellnek, amit már ma is napi szinten lehet gyakorolni.

Ennek a lapszámnak a legnagyobb büszkesége, hogy nem pusztán elméleti szinten beszél a kritikai pedagógia lehetőségeiről, hanem olyan szerzők és szerkesztők munkáján keresztül, akik a mindenna-

pokban is ilyen kezdeményezésekben dolgoznak. Ivanics Zsófia bevezető tanulmányában a saját tapasztalataiból kiindulva mutatja be a kritikai pedagógia legfontosabb értékeit és módszertani, gyakorlati kihívásait. Erre a bevezetőre építve Mészáros György tanulmányában megmutatja, hogy az egységesnek tűnő kritikai pedagógia-fogalom mögött milyen eltérő elméletek és gyakorlatok léteznek. Az elméleti bevezető blokk lezárásaként Tóth Tamás a kísérleti pedagógia négy alapvető logikájáról ír.

A lapszám második blokkja a kritikai pedagógia sokszor kevésbé ismert hazai gyakorlataival foglalkozik. K. Horváth Zsolt írása a valaha volt legnagyobb szabású ilyen magyar kezdeményezéssel, az 1940-es évek népi kollégiumi mozgalmával foglalkozik, arra fókuszálva, hogyan hatottak erre a pszichológus Mérei Ferenc gondolatai. A döntően szegényparaszti származású népi kollégistákhoz hasonlóan a Kovai Cecília, Kovai Melinda, Mészáros György és Neumann Eszter által kidolgozott szocioanalízis tréning sem elméleti szövegeken, hanem csoportfoglalkozásokon keresztül próbálja tudatosítani a résztvevők osztálytudattalanját. Vályi Péter esettanulmánya arra keresi a választ, hogy melyek a konkrét kritikai pedagógiai cselekvés és ellenállás lehetőségei a mai magyar iskolarendszerben. A Robin Pajtás Kollektíva pedig az állami intézményrendszertől függetlenül működő, tekintélyellenes és közösségi szabadiskolájuk munkájáról számol be, amelyben éppúgy helye van a meséknek, mint az elméleti előadásoknak. Ehhez hasonlóan a kispesti Deviszont Közösségi Térről szóló cikk is egy közös írási folyamat eredménye, mivel ez a kezdeményezés is a tanulási folyamat hierarchiáinak lebontásán dolgozik. Hasonló céljai vannak a Közélet Iskolájának is, amely 2014 óta dolgozik a kritikai pedagógiai módszerek terjesztésén, és a róluk szóló cikk felveti az intézményesedés és a tágabb társadalmi környezet alakításának kérdéseit is. Ezt a vonalat folytatva Mészáros György és Neumann Eszter zárótanulmánya még kijebb zoomol, és egy potenciális baloldali magyar oktatáspolitikai körvonalait vázolja fel. A lapszám viszont nem ezzel a biztató és útmutató tanulmánnyal zárul, hanem a kritikai pedagógia két klasszikusa, Paulo Freire és Antonio Gramsci magyarul eddig nehezen hozzáférhető szövegeinek újraközlésével.

A lapszámot bátran ajánljuk mindenkinek, aki tanít, akit tanítanak vagy tanítottak, és úgy érzi, hogy az alternatív pedagógia nem

maradhat kevesek privilégiuma. Emellett a lapszámot azoknak is érdemes kézbe venniük, akik tágabb társadalmi változáson gondolkodnak, és ehhez keresnek pedagógiai eszközöket.

a Fordulat 28. számának szerkesztői

Berényi Eszter

Buka Virág

Domschitz Mátyás

Eredics Lilla

Gegő Virág

Herr Martin

Horváth Eszter

Lafferton Sára

Nagy Kristóf

Papp András

Sidó Zoltán

Szarka Alexandra

Tóth Kinga